

บทคัดย่อ

การกล่าวอ้าง "มือที่สาม" เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล มิใช่เพียงแต่กลวิธีทางการเมืองปรกติธรรมดาเท่านั้น หากแต่มีรากฐานวัฒนธรรมทางความคิดของไทยที่เน้นระบบความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากเกิดความขัดแย้งขึ้นก็หมายความว่า "มือที่สาม" เป็นผู้ยุยงให้เกิดขึ้น จึงกลายเป็น "ความจริง" ที่รัฐสามารถนำมาอธิบายความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนได้

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง ชนชั้นนำสามารถจะเปลี่ยนป้ายของผู้ที่เป็น "มือที่สาม" เป็นระยะๆ จากนักศึกษาหัวรุนแรง มาสู่คอมมิวนิสต์ และในปัจจุบันได้แก่นักพัฒนาเอกชนและผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล หรือในบางกรณีก็เป็นเพียงการอ้าง "มือที่สาม" ที่ไม่มีตัวตนเพื่อให้การประนีประนอมเป็นไปได้ง่ายมากขึ้นเท่านั้น "มือที่สาม" จึงเป็นวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการรักษาและจัดสรรอำนาจของชนชั้นนำ

กลุ่มประชาชนที่ขัดแย้งกับรัฐและถูกรัฐทำให้สังคมเข้าใจว่ามี "มือที่สาม" ยุยงอยู่เบื้องหลัง ในระยะแรกๆ ไม่สามารถทำอะไรตอบโต้รัฐได้ นอกจากอาศัยการอ้าง "ความจริง" อีกชุดหนึ่ง ว่าตนเคลื่อนไหวเพราะได้รับเดือดร้อนจริงๆ รัฐควรให้ความช่วยเหลือ เป็นการเล่นการเมืองภายในวัฒนธรรมทางความคิดที่เน้นความสัมพันธ์อันราบรื่นระหว่างรัฐกับประชาชนนั่นเอง

กรณีของนักศึกษา ก่อน พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่ถูกรัฐสร้างว่าเป็นพวก "หัวรุนแรง" ได้ตอบโต้รัฐด้วยการยอมรับความจริงที่รัฐปิดป้ายให้ แต่นิยามความหมาย "หัวรุนแรง" เสียใหม่และสร้าง "ความจริง" อีกชุดหนึ่งที่อธิบายจุดยืนของการเคลื่อนไหวของพวกเขา นั่นคือการเป็น "คนหนุ่มสาว" ที่หวังจะสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่าขึ้นมา

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนไม่ได้เป็นผลมาจากความจริงที่นักศึกษาสร้างได้รับการยอมรับจากสังคมมากกว่าความจริงที่รัฐเพียงอย่างเดียว

หากแต่สังคมในขณะนั้น ไม่เชื่อถือในพันธกิจของรัฐบาลที่จะทำหน้าที่ของรัฐตามระบบวัฒนธรรมทางความคิดของไทย

การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องของนักศึกษาหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้เปิดโอกาสให้ชนชั้นนำซึ่งแตกแยกกันและแย่งชิงอำนาจกันเองอย่างเข้มข้นนั้น ต่างก็ใช้ " ความจริง " ที่ว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์อันทำให้เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความวุ่นวายทั้งหลายในบ้านเมือง เพื่อเป็นช่องทางที่จะทำให้กลุ่มของตนในฐานะผู้ยุติความวุ่นวายก้าวขึ้นสู่อำนาจ ดังนั้นวัฒนธรรม " มือที่สาม " จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญของเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

การขยายตัวและบทบาทของนักพัฒนาเอกชนหลัง พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้นำไปสู่ความขัดแย้งที่แหลมคมมากขึ้นระหว่างรัฐกับประชาชน รัฐจึงได้เปลี่ยนป้าย " มือที่สาม " ที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของประชาชนระดับรากหญ้าเป็นนักพัฒนาเอกชนที่พยายามยุบยงชาวบ้านเพื่อหวังผลประโยชน์จากการเสนอโครงการรับทุนจากต่างชาติ ซึ่งประสบความสำเร็จในการทำให้สังคมเชื่อใน " ความจริง " ชุดนี้ไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษที่ผ่านมา วัฒนธรรมมือที่สามอ่อนพลังลงไป เพราะได้เกิด " การเมืองภาคประชาชน " ซึ่งทำให้สังคมรับรู้ว่าคุณบ้านได้รับความเดือดร้อนจริงจากโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่ไม่เป็นธรรม และชาวบ้านมี " ภูมิปัญญา " หรือศักยภาพที่จะเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็มีการแก้ไขปัญหารื่องนักพัฒนาเอกชนเป็น " มือที่สาม " ด้วยการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาหรือกองเลขานุการ

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม " มือที่สาม " มีพลังในยุคที่ระบบการเมืองเป็นเผด็จการ และอ่อนพลังลงไปเรื่อยๆเมื่อรัฐไทยเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น